

تغییر سرمایه در شرکتهای سهامی در حقوق ایران و فرانسه

مهدی فتاحی

دانشجوی کارشناسی ارشد حقوق خصوصی

دانشگاه امام صادق (علیه السلام)

Mi_fattahi@yahoo.com

قسمت اول : افزایش سرمایه

مقدمه :

شرکت نهادی است که هم در حقوق مدنی و هم در حقوق تجارت مورد بحث قرار می‌گیرد. البته شرکت در حقوق مدنی متفاوت از شرکت در حقوق تجارت می‌باشد و همانگونه که حقوق تجارت از تکامل قواعد و مقررات حقوق مدنی بوجود آمده است، شرکت در حقوق تجارت تکامل یافته شرکت در حقوق مدنی می‌باشد. به دلیل توسعه ارتباطات در جهان و در نتیجه، توسعه تجارت، حقوق تجارت اهمیت روز افزون یافته است و در این میان شرکت

تکامل یافته، دارای نقش اساسی شده است. چرا که رقابت برای کسب سود بیشتر در میان تجار هر روز سخت‌تر و شدیدتر می‌شود و این سرمایه است که پیروز میدان را تعیین می‌کند. هر شخص که سرمایه بیشتری داشته باشد در این رقابت موقعیت برتری خواهد داشت. آنان که به تنهایی قادر به رقابت نیستند می‌توانند سرمایه‌های خود را روی هم گذارند و شخص جدیدی به وجود آورند که توان رقابت را در جهان سرمایه‌داری دارا می‌باشد. این امر خود دلیل ایجاد شرکت تجاری می‌باشد. در این میان شرکت سهامی به دلیل خصوصیات ممتازش جایگاه ویژه‌ای یافته است به نحوی که می‌توان گفت جهان سرمایه‌داری توسط این شرکت‌ها کنترل می‌شود. نقش کلیدی این شرکت‌ها در اقتصاد و ثبات جامعه موجب شده تا قانونگذاران نیز توجه ویژه‌ای به این شرکت‌ها مینوال دارند، بدان حد که قانون و مقررات آمره‌ای درباره نحوه تشکیل، اداره و انحلال این شرکت‌ها وضع نمایند. بحث تغییر سرمایه در شرکت‌ها و بخصوص در شرکت‌های سهامی یکی از بحث‌های بسیار مهم در حقوق شرکت‌ها است. به ندرت می‌توان شرکتی را یافت که در طول حیاتش اقدام به افزایش یا کاهش سرمایه ننموده

کافی نمی‌باشد که آن تحقق شرایطی است که خود قانون‌گذار مقرر نموده است.

بخش اول : دلایل و فواید افزایش سرمایه :

۱- شرکت برای ادامه یا توسعه عملیات خود محتاج به سرمایه اضافی است و سرمایه مزبور را نمی‌توان از طریق وام تحصیل کند.^(۱)
۲- شرکت دارای وضع مالی محکمی است ولی برای اینکه زیر بار قرض نرفته و بهره‌ای پرداخت نماید ترجیح می‌دهد به عوض دریافت وام سرمایه خود را افزایش دهد.^(۲)

۳- گاه شرکت تعهداتی نموده است و سرمایه موجودش برای ایفا تعهداتش کافی نیست. مثلاً شرکت مقاطعه‌کاری را در زمینه راه قبول نموده و برای ایفا تعهداتش نیاز به خرید ماشین‌آلات و استخدام پرسنل جدید دارد که از طریق افزایش سرمایه هم نیازش را برطرف می‌نماید و هم اعتبارش بیشتر می‌گردد و وثیقه طلبکاران افزایش می‌یابد.^(۳)

۴- گاه شرکت برای بالا بردن انگیزه فعالیت کارکنانش و بهتر انجام دادن وظایف محوله می‌خواهد که آنها نیز خود را سهیم در سود و ضرر شرکت بدانند و بهترین کار این است که آنها سهامدار شرکت باشند و بدین منظور اقدام به افزایش سرمایه شرکت و صدور سهام جدید می‌کند.^(۴)

۵- شرکتی که دارای ذخائر زیادی است به عوض تقسیم ذخائر بین صاحبان سهام ترجیح می‌دهد ذخائر خود را تبدیل به سرمایه کند تا هم وضعیتش را تحکیم کند و هم اعتبارش را افزایش دهد.^(۵)

۶- گاه شرکت در وضعیت خوبی نیست و بخاطر خسارات وارده در اثر حوادث طبیعی یا در اثر حوادث دیگری مثل ورشکسته شدن بدهکاران دارائش دچار کاستی شده و کفاف فعالیت‌هایش

باشد. نگارنده در نظر دارد تا «تغییر سرمایه در شرکت‌های سهامی» را در حقوق ایران و فرانسه تا حد امکان بررسی نماید تا از تمامی فواید مترتب بر شیوه مقایسه‌ای، اعم از آشنایی با حقوق بیگانه، درک صحیح و بهتر حقوق داخلی و یافتن چرایی در راه تغییر قوانین موجود بهره‌مند شود. بررسی تغییرات سرمایه مستلزم مطالعه دو فرض افزایش و کاهش سرمایه است که در دو مبحث به آن می‌پردازیم.

بحث اول : افزایش سرمایه :

منظور از افزایش سرمایه^۱ در حقوق ایران و فرانسه افزایش سرمایه اسمی شرکت می‌باشد یعنی آنچه در اساسنامه شرکت آمده است. در عمل شرکت به صورت اختیاری اقدام به افزایش سرمایه می‌کند، اما به تعبیری می‌توان گفت که هر شرکت در حال فعالیت در عرصه اقتصاد و تجارت مجبور به افزایش سرمایه است و الا موقعیت گذشته را از دست خواهد داد. برای افزایش سرمایه ممکن است دلایل و فواید و انگیزه‌های گوناگونی وجود داشته باشد که شرکت سهامی در پی تحصیل آن‌ها یکی از طرق افزایش سرمایه را که مناسب‌تر است انتخاب می‌کند. البته باید به این نکته توجه داشت که این مسأله شرط لازم است ولی شرط

را نمی‌دهد.^(۴)

۷- شرکتی که اجناسی دریافت می‌دارد به عوض پرداخت بهای آنها سهم می‌دهد.^(۵)

۸- اگر شرکت به دلائلی به طور اختیاری یا به حکم قانون اقدام به کاهش سرمایه کند و سرمایه‌اش از میزان حداقلی که قانون برای شرکت‌های سهامی معین نموده است، کمتر گردد باید اقدام به افزایش سرمایه نماید.

۹- گاه دلیل افزایش سرمایه این است که شرکت سهامی خاص می‌خواهد به یک شرکت سهامی عام تبدیل گردد که در این صورت اگر سرمایه‌اش کمتر از حداقل مجاز باشد باید افزایش سرمایه دهد.^(۶)

۱۰- ادغام^۲ نیز می‌تواند دلیلی برای افزایش سرمایه باشد، یعنی اینکه ممکن است شرکت‌ها به جای رقابت تصمیم بگیرند یکی در دیگری ادغام بشود که در این صورت یکی منحل می‌شود و دیگری سرمایه خود را افزایش می‌دهد.^(۷)

۱۱- شرکت برای تسهیل و تقویت بنیه مالی خود سهام مؤسس و برگ‌های قرضه یا وام‌های

بخواهد اقدام به افزایش سرمایه نماید اما اگر داعی شرکت کسب سرمایه بیشتر نباشد و امر دیگری باشد مثل وارد نمودن کارکنان به داخل شرکت به عنوان سهامدار دیگر چنین شرطی لازم نخواهد بود. این قاعده حقوق ایران را از فرانسه جدا می‌کند. در حقوق فرانسه هرگاه افزایش سرمایه به صورت نقدی باشد، تحقق شرط پرداخت کامل سرمایه ضرورت ندارد.^(۸)

ب) ضرورت تصمیم مجمع عمومی: افزایش سرمایه شرکت منحصرأدر صلاحیت مجمع عمومی فوق‌العاده^۳ شرکت است^(۹)، زیرا افزایش سرمایه با تغییرات اساسنامه همراه است و یکی از بندهای اساسنامه تغییر می‌کند. اصولاً مجمع عمومی فوق‌العاده صلاحیت تصمیم‌گیری درباره هرگونه تغییر در مواد اساسنامه را داراست به شرط آنکه این تغییرات مخالف قواعد آمره نباشد. اساسنامه شرکت نمی‌تواند اختیار افزایش سرمایه را به هیأت مدیره بدهد.^(۱۰) همین حکم در قوانین فرانسه نیز آمده است.^(۱۱) به عکس مجمع عمومی می‌تواند بعد از تصمیم‌گیری در مورد افزایش سرمایه، اختیار

خود را به سهم تبدیل می‌نماید.^(۱۲)

البته دلالی که ذکر شد تنها برخی از دلایل هستند که به ذهن می‌رسد و در عمل ممکن است که دلایل دیگری برای افزایش سرمایه وجود داشته باشد.

بخش دوم: شرایط قانونی افزایش سرمایه:

الف) شرایط راجع به شرکت: در شرکت سهامی عام افزایش سرمایه فقط به صورت نقدی امکان‌پذیر است. به عکس در شرکت سهامی خاص، به طور غیرنقدی هم می‌توان سرمایه را افزایش داد.^(۱۳) افزایش سرمایه مشروط بر این است که تمام سرمایه قبلی شرکت تأدیه شده باشد. مادام که این امر تحقق پیدا نکند افزایش سرمایه به هیچ یک از طرق مقرر در قانون میسر نمی‌باشد.^(۱۴)

البته این شرط تنها در صورتی منطقی می‌باشد که شرکت فقط به قصد کسب سرمایه بیشتر

بخش سوم: طرق افزایش سرمایه:

گفتار اول: افزایش سرمایه با مراجعه به

عموم یا صدور سهام جدید:

این طریق به طور معمول از طرف شرکت‌ها در افزایش سرمایه انتخاب می‌شود. منظور از عموم اعم است از خود شرکا که ممکن است با سرمایه‌گذاری جدید قسمتی از سرمایه شرکت را تأمین کنند یا طلبکاران شرکت که ممکن است طلب خود را با دریافت سهم از شرکت تهاتر کنند یا اشخاص ثالث که سهامدار جدید شرکت می‌شوند.^(۱۵)

دفتراول: پرداخت با آورده نقدی و

غیرنقدی: این شیوه تأدیه باعث می‌شود که در دوران حیات و فعالیت شرکت، آورده جدید به آورده‌های اولیه افزوده شده و اموال شرکت افزایش یابد.^(۱۶) حسن کار هم در همین است چون شرکت می‌تواند اقدامات ضروری را تحقق بخشد مثلاً فعالیت‌هایش را گسترش دهد یا کارخانه جدید احداث کند و یا ادغام شرکت دیگری را در خودش بپذیرد.^(۱۷) در حقوق ایران آورده جدید باید نقدی باشد و فقط در شرکت سهامی خاص تأدیه تمام یا قسمتی از مبلغ اسمی سهام جدید به غیرنقد نیز مجاز است.^(۱۸) و توجیه قانع‌کننده‌ای برای منع شرکت‌های سهامی عام در تأدیه مبالغ اسمی سهام جدید با آورده غیر نقد وجود ندارد و معلوم نیست قانون‌گذار چرا چنین حکمی داده است اما در حقوق فرانسه هم در شرکت سهامی عام و هم در شرکت سهامی خاص تأدیه مبالغ اسمی سهام جدید با آورده نقد و غیرنقد جایز است.^(۱۹) در حقوق ایران این آورده‌های جدید

تعیین شرایط فروش سهام و پرداخت قیمت آن را به هیأت مدیره بدهد.^(۲۰) مجمع عمومی فوق‌العاده نمی‌تواند در مورد افزایش سرمایه تصمیم‌گیری کند، مگر به پیشنهاد هیأت مدیره و پس از قرائت گزارش بازرسی یا بازرسان که باید متضمن توجیه لزوم افزایش سرمایه باشد.^(۲۱) در حقوق فرانسه ارگانی وجود دارد به نام شورای نظارت^۴ که اگر طبق اساسنامه عملیات افزایش سرمایه باید تحت کنترل آن انجام گیرد این شورا نیز باید گزارشی جهت ارائه به مجمع عمومی فوق‌العاده بدهد. به غیر از مجمع عمومی فوق‌العاده سه نوع مجمع دیگر در شرکت‌های سهامی وجود دارد. یکی مجمع عمومی مؤسس^۵، دوم مجمع عمومی عادی^۶ و در آخر مجمع عمومی خاص^۷ یا مجمع خاص.

ج) درج آگهی در روزنامه: قانونگذار برای اطلاع عموم و بالطبع اطلاع شرکا از تصمیم مجمع عمومی در مورد افزایش سرمایه انتشار برخی

۲- اعراض از حق تقدم: حق تقدم صاحبان سهام قدیم در پذیرهنویسی سهام جدید قابل اعراض نیست، مگر بعد از گذشتن مهلت‌هایی که در آگهی دعوت از سهامداران به منظور پذیرهنویسی درج شده است. مهلتی که طی آن سهامداران می‌توانند این حق را اعمال کنند کمتر از شصت روز نخواهد بود.^(۳۸) مجمع عمومی یا هیأت مدیره (در صورتی که مجمع عمومی تعیین مهلت را به هیأت مدیره واگذار کرده باشد) مجاز است مدتی بیش از شصت روز را برای اعراض یا انتقال حق تقدم تعیین کند. هرچند در عمل شرکت مدتی بیش از مهلت قانونی تعیین نمی‌کند، چون این قواعد امره می‌باشد، شرکت باید تا پایان مهلت مزبور منتظر تصمیم سهامداران بماند.

۳- سلب حق تقدم: اگر حق تقدم صاحبان سهام به طور کامل اعمال شود، مانعی برای ورود اشخاص ناخواسته به شرکت است. اما عدم ورود اشخاص ثالث به شرکت در همه موارد نامطلوب نیست. اگر یکی از طلبکاران مهم شرکت قبول کند که طلبش به سهام تبدیل شود یا گروه یا نفوذی بپذیرد که به شرکت وارد شود، سلب حق تقدم صاحبان سهام راه حل مفیدی برای تقویت قدرت مالی شرکت است.^(۳۹) و در اساسنامه‌ها این اختیار به شرکت داده شده است. مجمع عمومی فوق‌العاده می‌تواند حق تقدم صاحبان سهام را نسبت به پذیرهنویسی تمام یا قسمتی از سهام جدید را پس از گزارش هیأت مدیره و بازرس یا بازرسان شرکت مبنی بر توجیه لزوم افزایش سرمایه و معرفی اشخاص جدید سلب کند.^(۴۰) دادن اطلاعات نادرست به مجمع عمومی از جانب هیأت مدیره برای سلب حق تقدم متضمن مسئولیت کیفری آنان خواهد بود.^(۴۱) قانونگذار ایران اجازه سلب حق تقدم صاحبان سهام به نفع اشخاص غیر معین را خواه شرکت در بورس حضور داشته باشد خواه نه، نداده است.^(۴۲) مدت سلب حق تقدم صاحبان سهام به مدتی بستگی دارد که مجمع عمومی برای افزایش سرمایه شرکت معین کرده است که این مدت نباید از پنج سال از تاریخ تصمیم مجمع عمومی تجاوز کند.^(۴۳) به همین دلیل، سلب حق تقدم صاحبان سهام تا مدت مزبور مجاز است ولی هرگاه این مدت منقضی شود هم افزایش سرمایه و هم سلب حق تقدم صاحبان سهام دوباره باید در مجمع عمومی تصویب شود. سلب حق تقدم در پذیرهنویسی باید در باره تمام صاحبان سهام یکسان و بدون تبعیض باشد.^(۴۴) اگر چنین حقی سلب شود شرکت باید به نحو دیگری حقوق سهامداران قدیم را مورد حمایت قرار دهد که آن می‌تواند از طریق اضافه ارزش صورت گیرد.

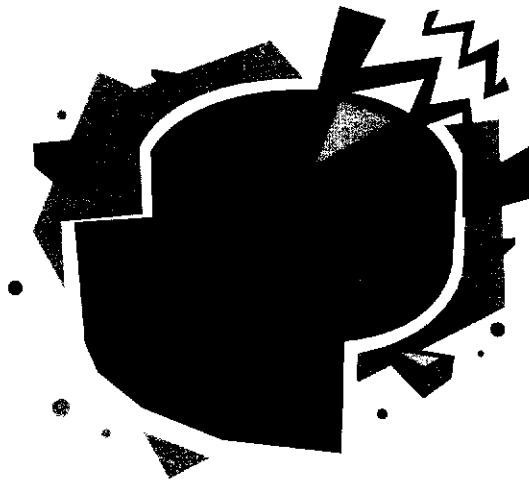
(ب) حق تقدم صاحبان سهام نسبت به

اما در حقوق فرانسه این حق تنها در باره سهام جدید در مقابل آورده نقدی است و در مقابل آورده غیرنقدی هیچ حق تقدمی وجود ندارد.^(۴۵) به هر تقدیر این تنها حقی است برای سهامداران قدیم و نه یک تکلیف و اگر بخواهند می‌توانند از آن استفاده کنند. باید این حق به نحوی به اطلاع سهامداران قدیم برسد. و در حقوق فرانسه و ایران در روزنامه کثیرالانتشار آگهی می‌شود و برای سهامداران با نام گواهی‌نامه‌های حق خرید ارسال می‌شود و تعداد سهامی که سهامدار می‌تواند بخرد و دیگر اطلاعات در آن درج می‌شود.^(۴۶) در حقوق فرانسه از دو نوع حق تقدم سهامداران قدیم نامبرده شده است یکی حق تقدم غیرقابل کاهش^۱ و دیگری حق تقدم قابل کاهش^{۱۱} حق تقدم غیر قابل کاهش همان است که گفته شد یعنی نسبت سهام سابق به سهام جدید^(۴۷) اما حق تقدم قابل کاهش عبارتست از: حق تقدم نسبت به سهامی که سهامداران قدیم کلاً یا جزاً دربارہ آنها حق تقدمشان را اعمال نموده‌اند.^(۴۸) این حق تقدم قابل کاهش در حقوق ایران نیامده است و شرکت هیچ الزامی به رعایت آن ندارد.

۱- نقل و انتقال حق تقدم: قانونگذار اصل قابلیت نقل و انتقال حق تقدم را پذیرفته است اما رژیم حقوقی خاصی برای این انتقال پیش‌بینی نکرده است. انتقال حق تقدم وقتی صورت می‌پذیرد که صاحبان حق مزبور برای پذیرهنویسی جدید سرمایه کافی ندارند، یا اصولاً به خرید سهام جدید تمایل نشان نمی‌دهند. انتقال حق تقدم ممکن است در بورس یا خارج از آن صورت بگیرد. (برای مثال در بورس پاریس، روش فروش حق تقدم سهامداران مانند فروش سهام است)^(۴۹) انتقال حق تقدم تابع محدودیت‌های صاحبان سهام در انتقال اصل سهم خود است، هرگاه انتقال سهم موکول به موافقت مجمع عمومی یا مدیران شرکت باشد، انتقال حق تقدم نیز موکول به موافقت همان مراجع خواهد بود. سهامدار قدیم با انتقال دادن این حق تقدم باید غرامتی مناسب و عادلانه بدست آورد، چون این حق درآمد و پاداش برای سهام قدیم نیست بلکه قسمتی از سرمایه این سهم می‌باشد.^(۵۰) قیمت و ارزش توریک این حق عبارتست از تفاوت بین قیمت حقیقی سهم قبل از تحقق افزایش و قیمت حقیقی سهم پس از تحقق افزایش، اما در عمل در اکثر موارد قیمت این حق تقدم کمتر از واقع تخمین زده می‌شود. حال اگر افزایش سرمایه محقق نشود به نظر می‌رسد که منتقل الیه می‌تواند مبلغی را که در ازاء آن داده است دریافت دارد، هرچند احتمال می‌داده است که افزایش سرمایه انجام نخواهد شد اما حقوق فرانسه بر خلاف ایران در صورتی اجازه استرداد آن مبلغ را می‌دهد که شخص منتقل الیه احتمال نمی‌داده است که افزایش سرمایه محقق نشود.^(۵۱)

باید هنگام پذیرهنویسی تماماً تأذیه گردند.^(۵۲) اما در حقوق فرانسه همان مقررات سهم در مقابل آورده نقدی و غیرنقدی هنگام تأسیس حکمفرما است.^(۵۳) ارزش اسمی سهام جدید در حقوق ایران برابر است با قیمت اسمی سهام قدیم چون در قانون آمده است.^(۵۴) ولی در حقوق فرانسه چنین حکمی نیست و هر سهامدار به نسبت مبلغ اسمی سهم یا سهامش از حقوق مربوط به سهم برخوردار است. اگر شرکت در وضع نامطلوبی باشد یعنی فعالیت‌های شرکت همراه با ضرر باشد و دارایی شرکت کمتر از بدهی‌هایش باشد در این صورت قیمت واقعی سهم کمتر از قیمت اسمی آن است. در حقوق فرانسه و ایران به طور ضمنی بیان شده که فروش سهام کمتر از قیمت اسمی ممکن نیست،^(۵۵) و در عمل شرکت‌ها برای جلب خریدار، سهام ممتاز صادر می‌کنند یا آنکه ابتدا به میزان ضرر شرکت سرمایه خود را کاهش می‌دهند و بعد اقدام به افزایش سرمایه می‌کنند اما اگر شرکت در وضعیت مطلوبی باشد یعنی میزان دارایی شرکت بیشتر از میزان بدهی آن باشد در این حالت ارزش واقعی هر سهم بیش از قیمت اسمی آن است و این دارایی بیشتر را باید از آن سهامداران قدیم دانست و اگر سهامداران جدید وارد شرکت شوند این مبلغ بیش از بدهی، بین آنها هم تقسیم خواهد شد. یعنی گرچه آنها به میزان قیمت اسمی سهام، آورده به شرکت می‌آورند اما قیمت واقعی سهمشان در همان بدو ورود بیش از قیمت اسمی می‌باشد. برای حمایت از سهامداران قدیم قانون‌گذار دو تدبیر اندیشیده است که ذیلاً به آن اشاره می‌گردد:

الف) حق تقدم سهامداران قدیم شرکت در پذیرهنویسی: بهترین حمایت از حقوق سهامداران قدیم به هنگام افزایش سرمایه از طریق صدور سهام جدید یا آورده جدید اعطای حق تقدم پذیرهنویسی سهام جدید به سهامداران قدیم به نسبت مبلغ اسمی سهام قدیم به مبلغ افزایش سرمایه می‌باشد. برای مثال اگر شرکتی که سرمایه‌اش از ۲۰ هزار سهم هزار ریالی تشکیل می‌شود سرمایه‌اش را به دو برابر افزایش دهد و ۲۰ هزار سهم جدید هزار ریالی صادر کند حق تقدم هر سهم معادل حق خرید یک سهم خواهد بود. پس اگر شخصی صد سهم داشته باشد می‌تواند صد سهم جدید خریداری کند. این حق تقدم جنبه امره دارد یعنی نمی‌توان در اساسنامه خلاف آن را پیش‌بینی کرد.^(۵۶) اگر این حق از طرف سهامداران قدیم اعمال شود نه تنها در ترکیب سهامداران تغییری داده نخواهد شد بلکه اگر مبلغی از دارایی بیش از بدهی شرکت باشد همچنان سهامداران قدیم، و نه شخص دیگری، نسبت به آن حق خواهد داشت. در حقوق ایران این حق چه در مقابل آورده نقدی باشد چه غیرنقدی وجود دارد

اضافه ارزش سهام: از آنجا که حق تقدم در حقوق فرانسه تنها درباره سهام در مقابل آورده نقدی وجود دارد و گاه دارنده حق تقدم نمی‌تواند حقش را اعمال کند و گاه شرکت به دلایلی حق تقدم را از کل یا برخی از سهامداران سلب می‌کند باید شرکت تدبیر دیگری در حفظ حقوق سهامداران قدیم بیاندیشد که همانا فروختن سهم جدید به مبلغی بیش از مبلغ اسمی سهم می‌باشد. گاه شرکت به سبب وضع مالی خوب و به تناسب افزایش دارائی‌هایش در زمان افزایش سرمایه، ممکن است تصمیم بگیرد که سهام جدید را با ارزش بیشتری نسبت به سهام قدیم صادر کند. مثلاً ارزش اسمی هر سهم قبلی پانصد ریال بوده ولی شرکت برای افزایش سرمایه تصمیم می‌گیرد سهام جدید را به ارزش هر سهم ششصد ریال صادر و عرضه کند. تفاوت بین این ارزش که از آن "به ارزش واقعی سهم" تعبیر می‌شود و ارزش اسمی آن که همان پانصد ریال است، "اضافه ارزش سهم"^{۳۱} نامیده می‌شود. این اقدام برای جبران خسارت احتمالی است که با ورود شرکای جدید، که بلافاصله به نسبت سهام خود در دارایی شرکت سهم می‌شوند، به شرکای قدیم وارد می‌شود. پس ارزش اسمی هر سهم پس از افزایش سرمایه همان پانصد ریال است چه برای سهام قدیم چه برای سهام جدید. عواید حاصل از اضافه ارزش سهام فروخته شده متعلق حق صاحبان سهام قدیم است ولی شرکت می‌تواند آن را یا به اندوخته منتقل کند یا به صورت نقد بین صاحبان سهام سابق تقسیم کند و یا در ازای آن به صاحبان سهام سابق سهام جدید بدهد.^{۳۲}

البته برخی از نویسندگان حقوقی فرانسه بیان نموده‌اند که علاوه بر استفاده از اضافه ارزش در جبران هزینه‌های افزایش، اضافه ارزش می‌تواند به سرمایه تبدیل گردد و یا در باز خرید سهام ممتاز بکار رود و یا در حسابی به نام ذخیره اضافه ارزش نگاهداری شود که باید تا انحلال شرکت باقی بماند و در آن موقع بین سهامداران تقسیم شود.^{۳۳} البته باید به این نکته توجه داشت، اگرچه صدور و

انتشار سهام جدید با ارزش افزوده به لحاظ قانونی مجاز است، شرکت‌ها به ندرت اقدام به این کار می‌کنند.

دفتر دوم: تبدیل مطالبات حال شده اشخاص از شرکت به سهام جدید^{۳۴}:

طریق دومی که هم در حقوق فرانسه و هم در حقوق ایران برای تأدیه میالغ اسمی سهام جدید بیان شده همین طریق تبدیل مطالبات حال شده اشخاص از شرکت می‌باشد.^{۳۵} البته در حقوق ایران قیدی هست که در حقوق فرانسه وجود ندارد و آن اینکه مطالبات باید نقدی باشد و به نظر می‌رسد گرچه قانونگذار به شرکت‌های سهامی خاص اجازه داده که مقابل سهام جدید آورده غیر نقدی بپذیرد اما در تبدیل مطالبات در شرکت‌های سهامی خاص این مطالبات باید نقدی باشد.^{۳۶} دلیل این حکم قانونگذار دقیقاً معلوم نیست و اگر دلیل آن جلوگیری از سوء استفاده باشد می‌توان پاسخ داد که بررسی مطالبات غیر نقدی توسط کارشناس رسمی می‌توانست جلوی این سوء استفاده‌ها را بگیرد. در حقوق فرانسه هم مطالبات نقدی و هم غیر نقدی قابل تبدیل به سهام می‌باشد، اگر طلب نقدی باشد در روز پذیره نویسی حال باشد و سهام نقدی صادر شود دو دین تهاتر می‌شود.^{۳۷} در صدور سهام در مقابل آورده نقدی در حقوق فرانسه باید حق تقدم سهامداران قدیم سلب شود ولی در حقوق ایران ظاهراً هیچ حق تقدمی برای سهامداران قدیم در این مورد نیست. اگر سهام در مقابل آورده غیر نقدی صادر شود تمامی مراحل افزایش یا آورده غیر نقد باید رعایت گردد. در تبدیل مطالبات به سهام شرکت ابتدا باید بین شرکت و طلبکاران توافق حاصل شود چون هیچ‌یک نمی‌توانند تبدیل را به دیگری تحمیل کنند برخی اساتید حقوق این تهاتر را تهاتر قهری و قانونی موضوع ماده ۲۹۵ قانون مدنی نمی‌دانند.^{۳۸} چون تهاتر قهری بدون تراضی طرفین حاصل می‌گردد. اما به نظر می‌رسد که این رأی صحیح نباشد چون توافق در باره تهاتر نیست بلکه توافق تنها برای تبدیل

مطالبات به سهام است، لذا بدون شک این تهاتر قهری خواهد بود. این طریق افزایش سرمایه می‌تواند همراه با سوء استفاده‌هایی باشد، بدین ترتیب که شرکت‌ها برای اینکه ممنوعیت افزایش سرمایه از طریق آورده غیر نقدی را رعایت نکنند یا نمی‌خواهند تشریفات پیچیده ارزیابی را رعایت کنند، ابتدا آورده غیر نقدی را خریداری می‌کنند و بعد طلبی را که به این ترتیب بوجود می‌آید و به وجه نقد که میزانش معلوم است تبدیل به سهام می‌نمایند، البته روشن است که اگر در تقویم آورده‌های غیر نقدی تقلب و حیل‌های بکار رود طبق مقررات عمومی قابل پیگیری است. اگر شرکت بدین وسیله بخواهد ورشکستگی خود را به تأخیر اندازد ورشکسته به تقصیر شناخته خواهد شد.^{۳۹}

دفتر سوم: تبدیل یا تعویض اوراق قرضه به سهام^{۴۰}:

در حقوق ایران و فرانسه ورقه قرضه به سه نوع، قرضه عادی، قرضه قابل تعویض به سهام و قرضه قابل تبدیل به سهام می‌تواند صادر شود به شرط اینکه دو سال تمام از تاریخ ثبت شرکت گذشته باشد و دو ترازنامه آن به تصویب مجمع عمومی رسیده باشد. در حقوق ایران تنها شرکت سهامی عام می‌تواند اقدام به صدور قرضه نماید.^{۴۱} ولی در حقوق فرانسه هم شرکت سهامی عام و هم خاص می‌تواند قرضه عادی و قابل تبدیل صادر کند و تنها درباره صدور قرضه قابل تعویض به سهام شرکت باید به نوعی باشد که سهامش در بازار بورس پذیرفته شود. در حقوق ایران هرگاه انتشار اوراق قرضه در اساسنامه شرکت پیش‌بینی نشده باشد مجمع عمومی فوق‌العاده صاحبان سهام می‌تواند بنا به پیشنهاد هیأت مدیره انتشار اوراق قرضه را تصویب و شرایط آن را تعیین کند. اساسنامه یا مجمع عمومی می‌تواند به هیأت مدیره شرکت اجازه دهد که طی مدتی که از دو سال تجاوز نکند یک یا چند بار به انتشار اوراق قرضه مبادرت نمایند.^{۴۲} در حقوق فرانسه مجمع عمومی صاحبان سهام تنها مرجعی است که می‌تواند در باره صدور اوراق قرضه تصمیم بگیرد و این مجمع می‌تواند اختیار صدور قرضه را برای یک یا چند بار در ظرف پنج سال به هیأت مدیره تفویض نماید.^{۴۳} در صدور اوراق قرضه قابل تعویض مجمع عمومی فوق‌العاده بنا بر پیشنهاد هیأت مدیره و گزارش بازرسی یا بازرسان شرکت و در حقوق فرانسه گزارش مأموران محاسبات شرکت مقارن اجازه انتشار اوراق قرضه، افزایش سرمایه شرکت را اقلأً برابر با مبلغ قرضه تصویب می‌کند و افزایش سرمایه توسط یک یا چند بانک یا مؤسسه مالی معتبر پذیرهنویسی می‌شود. تعیین شرایط پذیرهنویسی و تعیین بانک بر عهده مجمع عمومی فوق‌العاده می‌باشد.^{۴۴} در حقوق فرانسه به این مطلب نیز اشاره شده است که مبلغ اسمی ورقه قرضه قابل تعویض نباید کمتر از مبلغ اسمی سهامی باشد که در

مقابل آن داده خواهد شد.^(۳۸) اما در حقوق ایران هیچ ماده‌ای به این امر اشاره نمی‌کند. صدور اوراق قرضه قابل تبدیل نیز با تصویب مجمع عمومی فوق‌العاده است که مبتنی بر گزارش هیأت مدیره و گزارش بازرس یا بازرسان شرکت است. مجمع شرایط را تعیین و اجازه افزایش سرمایه را به هیأت مدیره خواهد داد.^(۳۹) اینجا نیز در حقوق فرانسه اشاره شده است که مبلغ اسمی قرضه قابل تبدیل نباید از مبلغ اسمی سهم کمتر باشد. نکته‌ای که باید اینجا توجه داشت این است که چون این سهام برای تعویض یا تبدیل با قرضه صادر شده‌اند پس تنها کسانی می‌توانند سهام جدید را دریافت دارند که دارنده قرضه می‌باشند. لذا حق تقدم سهامداران شرکت خود بخود منتفی می‌باشد.^(۴۰) در حقوق فرانسه گرچه این حق تقدم را ملغی می‌نماید،^(۴۱) اما در پذیره نویسی خود ورقه قرضه قابل تعویض یا قابل تبدیل با سهام حق تقدمی برای سهامداران قدیمی شرکت وجود دارد تا حقی از آنها ضایع نگردد.^(۴۲) ولی در حقوق ایران چنین حقی به رسمیت شناخته نشده است. در حقوق ایران تنها در صدور اوراق قرضه قابل تعویض با سهام محدودیت‌هایی برای شرکت ایجاد می‌شود^(۴۳) شرایط و ترتیب تعویض ورقه قرضه به سهم در متن ورقه قرضه قید می‌شود تا طرفین مطابق آن عمل نمایند. قانون‌گذار بین اوراق قرضه قابل تعویض و قابل تبدیل به سهام تفاوت قائل شده است.^(۴۴) اولاً در مورد اوراق قرضه قابل تعویض به سهام، شرکت موظف است که مقارن اجازه انتشار اوراق قرضه سرمایه شرکت را حداقل برابر با مبلغ قرضه افزایش دهد، حال آنکه در مورد اوراق قرضه قابل تبدیل هیأت مدیره بر اساس تصمیم مجمع عمومی در پایان مهلت مقرر معادل مبلغ بازپرداخت نشده اوراق قرضه‌ای که جهت تبدیل به سهام عرضه شده سرمایه شرکت را افزایش خواهد داد.^(۴۵) ثانیاً در مورد اوراق قرضه قابل تعویض از تاریخ تصمیم مجمع تا انقضاء موعد اوراق قرضه، صدور سهام جدید در نتیجه انتقال اندوخته به سرمایه و دادن سهم یا تخصیص یا پرداخت وجه به سهامداران را ممنوع کرده است.^(۴۶) اما در مورد اوراق قرضه قابل تبدیل به سهام الزام آور می‌داند.^(۴۷) ثالثاً سهامی که جهت تعویض با اوراق قرضه صادر می‌شود قابل تأمین و توقیف است چون منع قانونی وجود ندارد. رابعاً علاوه بر اینها سهامی که جهت تعویض با اوراق قرضه صادر می‌شود با نام بوده و تا انقضاء مواعد اوراق قرضه و وثیقه پذیره نویسان در برابر دارندگان قرضه می‌باشد و نزد شرکت نگاهداری خواهد شد و نقل و انتقال آن وقتی ممکن است که تعویض اوراق قرضه با سهم احراز شده باشد، در حالیکه این الزامات در مورد اوراق قرضه قابل تبدیل

به سهم وجود ندارد.^(۴۸) تعویض اوراق قرضه با سهم تابع میل و رضایت دارنده ورقه قرضه است چون طلبکار ممکن است ترجیح دهد که به همان وضع طلبکاری خویش باقی بماند و خود را درگیر امورات و زیان‌های وارده شرکت نکند.^(۴۹) نکته‌ای را که باید در آخر این بحث گفت این است که به نظر می‌رسد افزایش سرمایه از طریق تبدیل قرضه به سهام تنها ناظر به قرضه قابل تعویض و قرضه قابل تبدیل نیست، بلکه قرضه عادی نیز ممکن است در صورت تصویب مجمع عمومی فوق‌العاده و تمایل دارندگان قرضه، به سهام جدید تبدیل شود.

گفتار دوم: افزایش سرمایه بدون مراجعه به عموم:

در این قسمت به روش‌هایی می‌پردازیم که افزایش سرمایه فقط با مراجعه به آورده‌های شرکا میسر است، بدین ترتیب این گونه افزایش سرمایه درون گروهی است در حالیکه افزایش سرمایه نوع اول برون گروهی بود.

الف) بالا بردن مبلغ اسمی سهام موجود^{۵۰}:

این روش یکی از روش‌های افزایش سرمایه است که قانون‌گذار پیش‌بینی کرده است^(۵۱) و اعمال آن بسیار ساده می‌باشد. فرض کنیم شرکتی دارای پانصد سهم هزار ریالی است و می‌خواهد سرمایه‌اش را دو برابر کند. مجمع عمومی این طریق را مورد تصویب قرار می‌دهد و مقرر می‌کند که از این پس هر سهم دو هزار ریال ارزش خواهد داشت و از صاحبان سرمایه می‌خواهد که به نسبت سهم خود مبلغ اضافی را پرداخت نمایند. افزایش سرمایه در شرکت سهامی خاص به روش مذکور مشکل‌چندانی ایجاد نمی‌کند ولی در شرکت سهامی عام در صورتی ممکن است که مبلغ هر سهم، پس از افزایش سرمایه از هزار ریال بیشتر نشود.^(۵۲) چرا که در حقوق ایران اگر شرکت سهامی سهامش را به بالاترین قیمت مجاز صادر کرده باشد دیگر نمی‌تواند از این شیوه برای افزایش سرمایه استفاده نماید در حالیکه در حقوق فرانسه به دلیل عدم تعیین حداکثر قیمت برای سهام چنین مسأله‌ای مطرح نمی‌گردد. افزایش سرمایه از طریق بالا بردن مبلغ اسمی سهام موجود در صورتی که برای صاحبان سهام ایجاد تعهد کند ممکن نخواهد بود مگر آنکه کلیه صاحبان سهام با آن موافق باشند.^(۵۳) که این مسأله در راستای قاعده کلی تدوین شده، که هیچ اکثریتی حق ندارد بر تعهدات شرکا بیفزاید،^(۵۴) عنوان شده است. البته به نظر می‌رسد اگر سود تقسیم شده شرکاء در شرکت بابت اضافه ارزش سهام گذاشته شود، ایرادی نداشته باشد چون عدم تقسیم سود به معنای افزون بر تعهد شرکا نمی‌باشد.^(۵۵) تمام مبلغ افزایش سرمایه از این طریق باید به صورت نقد پرداخت شود.^(۵۶) به تعبیر دیگر تعهد پرداخت

سرمایه به هر میزان که باشد مؤثر در مقام نیست و موجب تحقق افزایش سرمایه نمی‌شود. در این مورد حقوق فرانسه با حقوق ایران اختلاف دارد، قانون‌گذار فرانسه چنین حکمی را وضع ننموده است و ظاهراً بدینی قانونگذار ایران اینجا نسبت به آورده غیرتقد شامل شرکتهای سهامی خاص هم می‌گردد و این نوع شرکت هم نمی‌تواند تأدیه بخش افزوده شده به مبلغ اسمی سهام موجود را بوسیله آورده غیرتقدی بپذیرد. دلیل این حکم در کل روشن نیست و توجیه منطقی برای این بدینی وجود ندارد. هرگاه به هیأت مدیره اجازه افزایش سرمایه از این طریق داده شود هیأت مذکور باید حداکثر تا پنج سال از تاریخ اجازه، اقدام به افزایش سرمایه کند. البته بدین نکته باید توجه داشت که این روش از نظر اقتصادی به صرفه نیست، چه سهمی که ارزش اسمی کمتری دارد بازار فروش بهتری نیز خواهد داشت. به هر حال افزایش سرمایه به این روش مستلزم تغییر اساسنامه شرکت است و باید همه تشریفات لازم انجام شود. منتها چون حق تقدمی برای صاحبان سهام متصور نیست و برای پذیره‌نویسی مراجعه به عموم نمی‌شود لذا درج آگهی در روزنامه کثیرالتنشر ضرورتی ندارد.

ب) انتقال بعضی از طلب‌های شرکا (سود تقسیم نشده یا اندوخته و یا عواید حاصل از اضافه ارزش سهام جدید) به سرمایه شرکت^{۵۷}:

این طلب‌ها که آن‌ها را قانون‌گذار پیش‌بینی کرده است.^(۵۸) و مبالغش در دفاتر قید شده است باید توسط شرکت بین صاحبان سهام تقسیم شود. ولی قانون‌گذار اجازه داده است که شرکت، با تصویب مجمع عمومی فوق‌العاده، بابت مبالغ متعلق به شرکا به آنان سهام جدید بدهد. این روش هم برای شرکاء هم برای شرکت مفید است و به همین خاطر استفاده از این نوع افزایش سرمایه بسیار رواج دارد. عملی کردن این طریق بسیار آسان است. به هر حال این نحو افزایش سرمایه نوعی خودکفائی است و استفاده از منابع داخلی شرکت می‌باشد و تشریفات آن بسیار کم است. آنچه تاکنون در دفاتر شرکت به عنوان طلب قید شده بود به حساب سرمایه انتقال می‌یابد و در عوض شرکت به شرکا سهام جدید می‌دهد. در افزایش سرمایه بدین شکل چون سهامداران هیچگونه مبلغ جدیدی از بابت افزایش سرمایه پرداخت نمی‌نمایند. لذا پذیره نویسی سهام جدید، توزیع اوراق سهام، طرح اعلامیه پذیره‌نویسی و آگهی آن ضرورتی ندارد. از آنجا که هیأت مدیره موظف است پنج درصد از سود خالص شرکت را به عنوان اندوخته قانونی کسر نماید^(۵۹) لذا برابر قانون انتقال اندوخته قانونی به سرمایه شرکت ممنوع است.^(۶۰) و مجمع عمومی فوق‌العاده در جهت افزایش سرمایه می‌تواند اندوخته‌های اختیاری

تقسیم نشده را بکار گیرد.

بخش چهارم: عملی کردن افزایش سرمایه:

۱- مهلت افزایش سرمایه: افزایش سرمایه باید حداکثر ظرف مهلت پنج سال از تاریخ تصمیم مجمع عمومی صورت گیرد. هرگاه مجمع عمومی مدت کمتر مقرر کرده باشد، افزایش سرمایه باید در همان مدت عملی شود.^(۸۰) همچنین مهلتی که طی آن سهامداران قدیمی می‌توانند از حق تقدم خود در پذیره نویسی سهام جدید استفاده کنند در حقوق ایران نباید از شصت و در حقوق فرانسه نباید از سی روز کمتر باشد. این مهلت از روزی که برای پذیره نویسی تعیین می‌گردد، شروع می‌شود.^(۸۱)

۲- پذیره نویسی سهام جدید: سهام جدید را حسب مورد، ابتدا صاحبان سهام قدیم با استفاده از حق تقدم خود خریداری خواهند کرد و سپس کسانی که حق تقدم سهامداران قدیم را خریده‌اند. هرگاه حق تقدم در پذیره نویسی سهام جدید از صاحبان سهام قدیم سلب شده باشد یا آنان در مهلت مقرر از حق تقدم خود استفاده نکنند، سهام جدید به عموم عرضه خواهد شد.^(۸۲) شرکت‌های سهامی عام قبل از عرضه کردن سهام جدید برای پذیره نویسی عمومی ابتدا طرح اعلامیه پذیره نویسی سهام جدید را به مرجع ثبت شرکت‌ها تسلیم و رسید دریافت می‌کنند.^(۸۳) که در حقوق فرانسه نیز اعلامیه پذیره نویسی باید در مجله اعلام‌های قانونی درج شود. طرح اعلامیه پذیره نویسی که به امضای دارندگان امضای شرکت رسیده به همراه آخرین ترازنامه و حساب سود و زیان شرکت که به تصویب مجمع عمومی رسیده باید تسلیم گردد.^(۸۴) مرجع ثبت شرکت‌ها پس از تطبیق مندرجات اعلامیه پذیره نویسی با مقررات قانونی اجازه انتشار آن را می‌دهد.^(۸۵) که در حقوق فرانسه این اجازه توسط مدیر دفتر دادگاه تجاری صورت می‌گیرد. اعلامیه پذیره نویسی باید علاوه بر روزنامه کثیرالانتشاری که آگهی‌های شرکت در آن نشر می‌شود اقلاً در دو

روزنامه کثیرالانتشار دیگر آگهی شود و در بانک تعیین شده در معرض دید علاقمندان قرار گیرد.^(۸۶) خریداران ظرف مهلتی که معین شده و نباید از دو ماه کمتر باشد به بانک مراجعه و مبلغ مورد پرداخت را تأدیه و رسید دریافت می‌کنند.^(۸۷) پذیره نویسی سهام جدید به موجب ورقه تعهد خرید سهام صورت می‌گیرد که باید متضمن نکاتی باشد که قانون‌گذار ذکر کرده است.^(۸۸) امضاء ورقه سهم بخودی خود مستلزم قبول اساسنامه شرکت و تصمیمات مجمع عمومی است.^(۸۹)

۳- کافی نبودن پذیره نویسی: حال اگر مبلغی که پذیره نویسان تعهد کرده‌اند از مبلغی که شرکت برای افزایش سرمایه در نظر گرفته است کمتر شود در حقوق پیشین فرانسه پیش‌بینی کرده بود که افزایش سرمایه تحقق پیدا نمی‌کند اما با اصلاح قوانین در حال حاضر طبق حقوق فرانسه تحت شرایطی می‌توان افزایش سرمایه را تا میزان سهام پذیره نویسی شده محقق تلقی کرد و به همان میزان سرمایه را افزایش داده و اساسنامه را تصحیح کرد.^(۹۰) قانونگذار ایران برای فرض مزبور راه حل صریحی پیش‌بینی نکرده است. اما از قوانین این طور می‌توان استنتاج کرد که چه در شرکت سهامی عام و چه سهامی خاص هرگاه تمام سهام جدید پذیره نویسی نشده باشد افزایش سرمایه کامل نمی‌تواند تلقی می‌شود، زیرا به نظر می‌رسد افزایش سرمایه نوعی تشکیل جزئی شرکت است و همانطور که در باره تشکیل شرکت سهامی می‌دانیم هرگاه سرمایه شرکت به طور کامل پذیره نویسی نشود شرکت تشکیل نمی‌شود. بنابراین تشکیل شرکت جزئی نیز تحقق پیدا نمی‌کند.^(۹۱) و دلیل دیگر این است که در شرکت سهامی خاص برای افزایش سرمایه اظهار نامه‌ای مشعر بر فروش کلیه سهام جدید به همراه سایر اسناد باید به مرجع ثبت شرکت‌ها تسلیم گردد و چون شرکت سهامی خاص خصوصییتی ندارد این را می‌توان کلی گرفت.^(۹۲) و علاوه بر این در مورد شرکت سهامی عام نیز اجازه فروش جزئی سهام داده نشده است.

۴- نحوه تعهد سهام: پذیره نویسی مکلف است هنگام تسلیم ورقه تعهد سهام به بانک کل مبلغ تعهد شده را بپردازد.^(۹۳) این مبلغ عبارت است از مبلغ اسمی سهم و حسب مورد، مبلغ اضافه ارزش سهم که در حقوق فرانسه فقط پرداخت یک چهارم مبلغ اسمی سهام و نیز پرداخت کل مبلغ اضافه ارزش سهم اجباری است.^(۹۴) تأدیه مبلغ سهام ممکن است از طریق تسلیم وجه نقد یا تبدیل مطالبات نقدی حال شده اشخاص از شرکت به سهام جدید یا تبدیل اوراق قرضه به سهام صورت بگیرد.^(۹۵) در مورد تبدیل مطالبات نقدی حال شده اشخاص از شرکت به سهام جدید مراجعه به بانک لازم نیست و از طریق تهاتر در دفتر شرکت صورت می‌گیرد. تبدیل مطالبات نقدی به سهام باید با رعایت حق تقدم صاحبان سهام انجام پذیرد و گرنه مؤثر نخواهد بود.

۵- ثبت افزایش سرمایه: پس از رسیدگی به اوراق پذیره نویسی، هیأت مدیره مراتب را جهت ثبت و آگهی به مرجع ثبت شرکت‌ها اطلاع می‌دهد و اگر مقدار سهام خریده شده بیش از میزان افزایش سرمایه باشد هیأت مدیره مکلف است ضمن تعیین تعداد سهام هر خریدار دستور استرداد وجه سهام اضافی را به بانک مربوطه بدهد.^(۹۶) هرگاه افزایش سرمایه شرکت تا نه ماه در حقوق ایران و شش ماه در حقوق فرانسه از تاریخ تسلیم طرح اعلامیه پذیره نویسی در مرجع ثبت شرکت‌ها به ثبت نرسد به درخواست هریک از پذیره نویسان جدید مرجع ثبت شرکت‌ها گواهینامه‌ای حاکی از عدم ثبت افزایش سرمایه شرکت صادر و به بانک مربوطه دستور استرداد وجه پرداختی را می‌دهد.^(۹۷)

۶- بررسی و ارزیابی آورده‌های غیر نقدی: در حقوق فرانسه و ایران آورده غیر نقدی در هنگام افزایش باید همانند هنگام تأسیس ارزیابی شود و در مرحله افزایش به تصویب مجمع عمومی فوق‌العاده برسد.^(۹۸) جلب نظر کارشناس رسمی دادگستری در ارزیابی ضروری است و بیش از مبلغ تعیین شده توسط کارشناس نمی‌توان آن را تعیین کرد. در حقوق فرانسه آمده است که اگر مبلغ ارزیابی شده در مجمع تصویب نشود و مبلغ کمتری پیشنهاد شود باید به تصویب آورنده برسد و الا افزایش محقق نشده است.^(۹۹) جلسه تصمیم‌گیری مجمع عمومی در مورد آورده غیر نقدی باید با حضور صاحبان سهام شرکت و پذیره نویسان سهام جدید تشکیل شود. در حقوق ایران اگر آورده غیر نقد در جلسه مجمع عمومی فوق‌العاده تصویب نگردد دومین جلسه مجمع به فاصله مدتی که از یک ماه تجاوز نخواهد کرد تشکیل خواهد شد و در فاصله دو جلسه اشخاصی که آورده غیر نقد آنها قبول نشده است در صورت تمایل می‌توانند تعهد غیر نقد را به تعهد نقد تبدیل و مبالغ لازم را تأدیه نمایند.^(۱۰۰)

- ۷- اصلاح اساسنامه: هیأت مدیره مکلف است پس از عملی ساختن افزایش سرمایه حداکثر ظرف یک ماه اساسنامه را اصلاح کند و مراتب را به مرجع ثبت شرکت‌ها اعلام کند تا پس از ثبت جهت اطلاع عموم آگهی گردد. (۱۰۱) قید عبارت اصلاح اساسنامه به جای تغییر اساسنامه بی دلیل نیست. در واقع اصلاح اساسنامه به سبب تغییر اساسنامه ناشی از افزایش سرمایه است که منحصرأ در صلاحیت مجمع عمومی فوق العاده شرکت است، نه هیأت مدیره. آنچه هیأت مدیره انجام می‌دهد اصلاح عبارت اساسنامه در قسمتی است که مبلغ سرمایه را نشان می‌دهد.
- یادداشت‌ها:**
- 1- Augmentation du capital social
 - 2- Fusion
 - 3- Assemblée générale extraordinaire
 - 4- Conseil de surveillance
 - 5- Assemblée générale constitutive
 - 6- Assemblée générale ordinaire
 - 7- Assemblée spéciale
 - 8- Bulletin des annonces légales obligatoires
 - 9- Droit préférentiel de souscription
 - 10- Réductible
 - 11- Irreductible
 - 12- La prime
 - 13- Compensation avec des créances liquides ou conversion de créance en action
 - 14- Conversion d'obligation
 - 15- Majoration du montant nominal des actions existantes
 - 16- Incorporation de réserves ou prime d'émission
- پانویس‌ها:**
- (۱) ستوده تهرانی، دکتر حسن، حقوق تجارت، تهران، نشر دادگستر، چاپ چهارم، ۱۳۸۰، ص ۲۲۳.
 - (۲) همان ص ۲۲۳ و کیانی، دکتر کریم، حقوق بازرگانی، تهران، بی تا، ۱۳۵۷، ص ۱۷۵ و عرفانی، دکتر محمود، حقوق تجارت، تهران، مرکز انتشارات جهاد دانشگاهی، چاپ دوم، ۱۳۶۹، جلد دوم، ص ۱۰۵.
 - (۳) یآوری حسن‌آبادی، حسین، تغییرات در سرمایه شرکت‌ها، پایان‌نامه کارشناسی ارشد حقوق خصوصی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران، ۱۳۶۲، ص ۵۱.
 - (۴) George, Ripert, et René, Roblot, Traité élémentaire de droit commercial, 10, éd, Paris, Librairie générale de droit et jurisprudence, 1980, T.1, P.981.
 - (۵) ستوده تهرانی، دکتر حسن، پیشین، ص ۲۲۳ و صقری، دکتر منصور، حقوق تجارت، تهران، دانشگاه تهران، چاپ اول، ۱۳۴۷، ص ۲۹۲ Ibid
 - (۶) صقری- دکتر منصور، همان و Ibid ...
 - (۷) ستوده تهرانی، دکتر حسن، پیشین.
 - (۸) کیانی، دکتر کریم، پیشین، ص ۱۴۳.
- (۹) صقری، دکتر منصور، پیشین، ص ۳۰۴ به بعد.
- (۱۰) ستوده تهرانی، دکتر حسن، پیشین و ... George, Ripert, et René, Roblot, op.cit.
- (۱۱) تبصره یک ماده ۱۵۸ قانون اصلاح قسمتی از قانون تجارت مصوب ۱۳۴۷ (ق.ا.ق.ت)
- (۱۲) ماده ۱۶۵ ق.ا.ق.ت.
- (۱۳) اسکینی، دکتر ربیعا، حقوق تجارت (شرکت‌های تجاری)، تهران، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)، چاپ چهارم، ۱۳۸۱، جلد دوم، ص ۲۰۸.
- (۱۴) ماده ۱۶۱ ق.ا.ق.ت.
- (۱۵) ماده ۱۶۴ ق.ا.ق.ت.
- (۱۶) بند چهارم ماده ۱۸۰ قانون شرکت‌های تجاری فرانسه مصوب ۱۹۶۶ (ق.ش.ت).
- (۱۷) تبصره یک ماده ۱۶۱ ق.ا.ق.ت.
- (۱۸) تبصره دو ماده ۱۶۱ ق.ا.ق.ت.
- (۱۹) ماده ۱۶۹ ق.ا.ق.ت.
- (۲۰) ماده ۱۷۰ ق.ا.ق.ت.
- (۲۱) اسکینی، دکتر ربیعا، پیشین، ص ۲۱۰
- (۲۲) همان، ص ۲۰۷
- (۲۳) Encyclopédie juridique, (crépertoire des sociétés), 2éd, Paris, JurisPudence générale dalloz, 1970, T.1, P.7 de capital social.
- (۲۴) Lemeunier, Francis, Pourquoi et comment constituer une société anoyne, 8éd, Paris, jurisprudence Delmas, 1971, P.E 6,
- (۲۵) تبصره یک ماده ۱۵۸ ق.ا.ق.ت.
- (۲۶) بند دو ماده ۱۷۸ ق.ش.ت.
- (۲۷) ماده ۱۸۸ ق.ا.ق.ت
- (۲۸) Vuillermont, G, Droit des sociétés commerciales, 3éd, Paris, Dunod, 1969, P. 535.
- (۲۹) ماده ۳۲ ق.ا.ق.ت.
- (۳۰) ماده ۱۶۰ ق.ا.ق.ت و ماده ۱۷۹ ق.ش.ت.
- (۳۱) ماده ۱۶۶ ق.ا.ق.ت.
- (۳۲) ماده ۱۸۳ ق.ش.ت.
- (۳۳) ماده ۱۷۱ ق.ا.ق.ت و ماده ۱۵۶ ق.ش.ت.
- (۳۴) ماده ۱۸۴ ق.ش.ت.
- (۳۵) Dalsace, André, Manuel des sociétés anonymes regies Par les lois du 24 juillet 1966 et Décret du 23 Mars 1967, 4éd, Paris, Dalloz, 1967, P.248.
- (۳۶) اسکینی، دکتر ربیعا، پیشین، ص ۲۱۱.
- (۳۷) Encyclopédie juridique, op.cit,p.9 de capital social.
- (۳۸) Vuillermont, G, op, cit., P. 519.
- (۳۹) ماده ۱۶۶ ق.ا.ق.ت.
- (۴۰) اسکینی، دکتر ربیعا، پیشین، ص ۲۱۲.
- (۴۱) ماده ۱۶۷ ق.ا.ق.ت.
- (۴۲) ماده ۲۴۳ ق.ا.ق.ت.
- (۴۳) تبصره ماده ۱۶۷ ق.ا.ق.ت.
- (۴۴) ماده ۱۶۲ ق.ا.ق.ت.
- (۴۵) ستوده تهرانی، دکتر حسن، پیشین، ص ۲۲۳.
- (۴۶) قسمت اخیر ماده ۱۶۰ ق.ا.ق.ت.
- (۴۷) Vuillermont, G, op, cit, P.222.
- (۴۸) ماده ۱۷۸ ق.ش.ت.
- (۴۹) ماده ۱۵۸ ق.ا.ق.ت.
- (۵۰) مواد ۱۸۵ و ۱۸۷ ق.ا.ق.ت.
- (۵۱) Vuillermont, G, op, cit, P. 544.
- (۵۲) ستوده تهرانی، دکتر حسن، پیشین، ص ۲۲۷ و عرفانی، دکتر محمود، پیشین، ص ۱۲۹.
- (۵۳) بند سوم ماده ۵۴۱ قانون تجارت ایران.
- (۵۴) عرفانی، دکتر محمود، پیشین، ص ۱۳۰.
- (۵۵) ماده ۵۶ ق.ا.ق.ت.
- (۵۶) مواد ۲۸۶ و ۲۸۷ ق.ش.ت.
- (۵۷) مواد ۶۱ و ۶۲ ق.ا.ق.ت و ماده ۲۰۱ ق.ش.ت.
- (۵۸) ماده ۲۰۳ ق.ش.ت.
- (۵۹) ماده ۷۰ ق.ا.ق.ت و ماده ۱۹۵ ق.ش.ت.
- (۶۰) مواد ۶۳ و ۷۱ ق.ا.ق.ت.
- (۶۱) بند دوم مواد ۱۹۵ و ۲۰۱ ق.ش.ت.
- (۶۲) Lemeunier, Francis, op.cit, P.E7.
- (۶۳) ماده ۶۵ ق.ا.ق.ت.
- (۶۴) ستوده تهرانی، دکتر حسن، پیشین، ص ۲۴۰
- (۶۵) ماده ۷۰ ق.ا.ق.ت.
- (۶۶) ماده ۶۶ ق.ا.ق.ت.
- (۶۷) ماده ۷۱ ق.ا.ق.ت.
- (۶۸) ماده ۶۸ ق.ا.ق.ت.
- (۶۹) ماده ۶۷ ق.ا.ق.ت.
- (۷۰) ماده ۶۴ ق.ا.ق.ت.
- (۷۱) ماده ۱۵۷ ق.ا.ق.ت.
- (۷۲) ماده ۲۹ ق.ا.ق.ت.
- (۷۳) ماده ۱۵۹ ق.ا.ق.ت.
- (۷۴) ماده ۹۴ ق.ا.ق.ت.
- (۷۵) اسکینی، دکتر ربیعا، پیشین، ص ۲۲۲.
- (۷۶) ماده ۱۸۸ ق.ا.ق.ت.
- (۷۷) بند سوم ماده ۱۵۸ ق.ا.ق.ت.
- (۷۸) ماده ۱۴۰ ق.ا.ق.ت.
- (۷۹) تبصره دو ماده ۱۵۸ ق.ا.ق.ت.
- (۸۰) ماده ۱۶۲ ق.ا.ق.ت.
- (۸۱) ماده ۱۶۶ ق.ا.ق.ت و ماده ۱۸۸ ق.ش.ت.
- (۸۲) ماده ۱۷۲ ق.ا.ق.ت.
- (۸۳) ماده ۱۷۲ ق.ا.ق.ت.
- (۸۴) ماده ۱۷۴ و ۱۷۵ ق.ا.ق.ت.
- (۸۵) ماده ۱۷۶ ق.ا.ق.ت.
- (۸۶) ماده ۱۷۷ ق.ا.ق.ت.
- (۸۷) ماده ۱۷۸ ق.ا.ق.ت.
- (۸۸) ماده ۱۷۹ ق.ا.ق.ت.
- (۸۹) ماده ۱۵ ق.ا.ق.ت.
- (۹۰) اسکینی، دکتر ربیعا، پیشین، ص ۲۱۶.
- (۹۱) ماده ۱۸۸ ق.ا.ق.ت.
- (۹۲) بند سوم ماده ۱۸۳ ق.ا.ق.ت.
- (۹۳) قسمت دوم ماده ۱۸۸ ق.ا.ق.ت.
- (۹۴) اسکینی، دکتر ربیعا، پیشین، ص ۲۱۷.
- (۹۵) ماده ۱۵۸ ق.ا.ق.ت.
- (۹۶) ماده ۱۸۱ ق.ا.ق.ت.
- (۹۷) ماده ۱۸۲ ق.ا.ق.ت.
- (۹۸) بند چهارم ماده ۱۸۳ ق.ا.ق.ت و ماده ۱۹۳ ق.ش.ت.
- (۹۹) ماده ۱۹۳ ق.ش.ت.
- (۱۰۰) ماده ۷۹ ق.ا.ق.ت.
- (۱۰۱) ماده ۱۶۳ ق.ا.ق.ت.

Réné, Traité élémentaire de Droit Commercial, 10^{ét}, Paris, Librairie générale de droit et de jurisprudence, 1980, T.1.

8- Vuilleumert, G, Droit des sociétés commerciales, 3^{éd}, Paris, Dunod, 1969.

تجاری، تهران، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی (سمت)، چاپ چهارم، ۱۳۸۱، جلد دوم.
 ۲- اعظمی زنگنه، دکتر عبدالحمید، (به اهتمام سهراب امینیان)، حقوق بازرگانی، بی‌جا، بی‌نا، بی‌تا، چاپ سوم.
 ۳- جعفری لنگرودی، دکتر محمد جعفر، ترمینولوژی حقوق، تهران، کتابخانه گنج دانش، چاپ ششم، ۱۳۷۲

۴- ستوده تهرانی، دکتر حسن، حقوق تجارت، تهران، نشر دادگستر، چاپ چهارم، ۱۳۸۰، جلد دوم.
 ۵- صفری، دکتر منصور، حقوق تجارت، تهران، انتشارات دانشگاه تهران، چاپ اول، ۱۳۴۷.
 ۶- عبادی، دکتر محمدعلی، حقوق تجارت، تهران، کتابخانه گنج دانش، چاپ پنجم، ۱۳۶۸.
 ۷- عرفانی، دکتر محمود، حقوق تجارت، تهران، مرکز انتشارات جهاد دانشگاهی، چاپ دوم، ۱۳۶۹، جلد دوم.
 ۸- فخاری، دکتر امیرحسین، جزوه درس حقوق تجارت (۲)، دانشکده حقوق دانشگاه شهید بهشتی، سال تحصیلی، سال تحصیلی ۱۳۸۱-۱۳۸۰.
 ۹- فروچی، حمید، حقوق تجارت، تهران، روزبهانی، چاپ اول، ۱۳۷۲، جلد اول و دوم.
 ۱۰- قانون تجارت، تدوین جهانگیر منصور، تهران، نشر دیدار، چاپ یازدهم، ۱۳۸۰.
 ۱۱- قانون مدنی، تدوین جهانگیر منصور، تهران، نشر دیدار، چاپ نهم، ۱۳۸۰.
 ۱۲- کاتبی، دکتر حسینقلی، فرهنگ حقوق فرانسه به فارسی، تهران، کتابخانه گنج دانش، چاپ اول، ۱۳۶۳.
 ۱۳- کیانی، دکتر کریم، حقوق بازرگانی، تهران، بی‌نا، ۱۳۵۷.
 ۱۴- یآوری حسن‌آبادی، حسین، تغییرات سرمایه در شرکت‌ها، پایان‌نامه کارشناسی ارشد حقوق خصوصی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران ۱۳۶۲.

معرفی گرایش حقوق عمومی

یکی از گرایش‌های رشته حقوق که در دوره کارشناسی ارشد ارائه می‌گردد، گرایش «حقوق عمومی» است. این رشته در کشور ما کمتر مورد توجه قرار گرفته است. علیرغم نیاز جامعه ما به گرایش حقوق عمومی، در میان دانشکده‌های حقوق کشور این گرایش یک گرایش محجور به حساب می‌آید و نسبت به حقوق خصوصی، حقوق جزا و جرم‌شناسی و حقوق بین‌الملل تعداد اندکی از دانشکده‌های حقوق در کشور دوره کارشناسی ارشد حقوق عمومی را برگزار می‌نمایند. در همین راستا و با عنایت به نیاز جامعه، دانشکده معارف اسلامی و حقوق دانشگاه امام صادق (ع) در صدد برآمد تا این گرایش را در دوره کارشناسی ارشد پیوسته حقوق برگزار نماید، هر چند هنوز هم مجوزهای نهایی اخذ نشده است ولی به یاری خداوند از سال تحصیلی آینده، این گرایش در دانشکده حقوق تأسیس خواهد شد.

نظام جمهوری اسلامی ایران که بنابر اصول ۴ و ۵ قانون اساسی بر مبنای ارزشهای اسلامی و بنابر اصل ۶ قانون اساسی بر مبنای آرای مردم بنیان نهاده شده است، از این حیث نظام حکومتی نوینی در جهان امروز به شمار می‌آید تأکید بر حاکمیت الهی در کنار توجه به حاکمیت مردم بر سرنوشت اجتماعی خویش از نکات برجسته‌ای است که منشور تأسیس این نظام - قانون اساسی - مورد توجه قرار گرفته است. همین نوآوری در عرصه نظام حکومتی جمهوری اسلامی ایران سبب شده است تا در زمینه تشکیل نهادهای حکومتی و نحوه تعامل این نهادها با یکدیگر و با مردم نیازمند مطالعات عمیق و نظام‌مند باشیم که از یک سو برگرفته شده از تعالیم اسلام باشد و از سوی دیگر بتواند نیازهای جوامع امروزی را نیز برآورده سازد. نهادهایی چون شورای نگهبان، مجمع تشخیص مصلحت نظام، شورای اسلامی، دیوان عدالت اداری و ... در همین راستا پایه‌گذاری شده‌اند ولی ضرورت مطالعات گسترده در عرصه هر یک از این نهادها و تعامل آنها با یکدیگر کاملاً احساس می‌شود.

حقوق عمومی این ادعا را دارد که بتواند مطالعات حقوقی در عرصه حاکمیت را ساماندهی نماید. و از این رو می‌توان اهداف زیر را برای دوره کارشناسی ارشد حقوق عمومی بر شمرد:

۱. درک عمیق مبانی و مفاهیم حقوق عمومی
۲. آشنایی با قوانین و مقررات کشور و تجزیه و تحلیل آنها در قلمرو مالیه عمومی، حقوق اداری، حقوق کار، حقوق قراردادهای اداری، حقوق انرژی، حکومت محیط زیست
۳. ارائه راه‌حل‌های حقوقی مناسب برای رفع مشکلات اداری و مالی کشور
۴. ارائه راه‌حل‌های حقوقی مناسب برای تدوین قوانین در زمینه‌های حقوق کار، اداری، انرژی، محیط زیست
۵. توانایی ترسیم چارچوب فعالیت و عملکرد حکومت اسلامی در قلمرو امور عمومی و روابط بین‌المللی
۶. مطالعه تطبیقی در حوزه‌های مختلف حقوق عمومی

بر همین مبنا برای این دوره دروس زیر تعیین گردیده است:

الف) دروس الزامی (۳ واحد به علاوه ۴ واحد رساله) شامل: مبانی حقوق عمومی، حقوق بین‌الملل عمومی، حقوق اساسی ایران، حقوق اداری تطبیقی، حقوق کار، حقوق مالی، متون حقوق عمومی به زبان خارجی، فقه حکومت و ولایت اسلامی، فقه روابط بین‌المللی دولت اسلامی، فقه امور اقتصادی و مالی دولت اسلامی، اصول فقه، سمینار

ب) دروس اختیاری (۶ واحد) از میان دروس: تاریخ حقوق عمومی ایران، حقوق معاهدات بین‌المللی، حقوق حل و فصل اختلافات بین‌المللی، حقوق کار تطبیقی، حقوق اساسی کشورهای اسلامی، حقوق نظام انتخاباتی، جامعه‌شناسی حقوق عمومی، حقوق شهروندی و آزادی‌های عمومی، حقوق تأمین اجتماعی، حقوق انرژی، حقوق بشر در اسلام، حقوق ارتباطات، حقوق فناوری اطلاعات، حقوق محیط‌زیست و ...

ب) به زبان فرانسه

- 1- code des sociétés, 3^{éd}, Paris, Dalloz, 1977.
- 2- code de commerce, 4^{éd}, Paris, Litec, 1992.
- 3- Dalsace, André, Manuel des Sociétés anonymes Regies Parles lois du 24 juillet 1966 et Décret du 23 Mars 1967, 4^{éd}, Paris, Dalloz, 1967.
- 4- Encyclopédie juridique, (Répertoire des sociétés), 2^{éd}, Paris, jurisprudence lévérale Dalloz, 1970, T.1.
- 5- Lemeunier, Francis, Pourquei et comment Gnstituer une société anonyme, 8^{éd}, Paris, jurisprudence Delmas, 1971.
- 6- Odet, j.c, La Pratique des sociétés, 1^{éd}, Paris, Librairies Techniques 1967, T.T, 2 et3.
- 7- Ripert, George, et Roblot,